

ЗБЕРЕЖЕННЯ КІЛЬКІСНОЇ СЕМАНТИКИ МОРФОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Ю.О. Гайденко

викладач

Національний технічний університет України «КПІ»

Система мови виступає засобом актуалізації уявлень про навколишній світ шляхом їх осмислення через когнітивну діяльність носіїв мови. Результатом такого осмислення є кількість: універсальна категорія об'єктивної дійсності, яка виражається всіма природними мовами.

Мовна категорія кількості набуває функціонально-семантичного статусу, адже проявляється у елементах різних мовних рівнів. Вона реалізується за допомогою нумеративності, засобу вираження у мові поняття числа, та квантитативності, котра є мовним відображенням когнітивної діяльності людини та принципово відрізняється від нумеративності, оскільки використовується для позначення кількості об'єктів, їх частин, співвідношень тощо.

У лінгвістиці достатньо активно реалізуються засоби, які відображають різноманітність виявлення кількості на традиційних мовних рівнях: *морфологічному, лексичному, словотвірному та синтаксичному*.

Матеріалом нашого дослідження морфем та частин мови, що мають кількісну семантику слугувало 584 одиниці, відібрані із Англо-українського словника технічних термінів (2005). Серед морфологічних одиниць, котрі входять до складу самостійних частин мови для позначення кількості використовують числівник, іменник, займенник, прикметник, прислівник, дієслово.

У ході дослідження нами було здійснено поділ квантитативних одиниць у залежності від їх частиномовної приналежності. У корпусі кожного підкласу

було виокремлено морфем, котрі виступають формальними квантифікаторами.

За частотністю вживання у якості квантифікатора в технічній підмові превалує **прикметник** (48%). Оскільки усяка якість заснована на кількості, прикметники мають здатність до реалізації наявності певних ознак у великій (*computer-intensive* – що вимагає **великих** обчислень) або незначній (*flicker-free* – **неблимкий**) кількості. Параметричні або вимірювальні прикметники, котрі вживають для позначення параметрів предметів, також мають розмиту квантитативну семантику (*gross* – сумарний, *minute* – дрібний).

Збереження квантитативної семантики обчислювальних прикметників здійснюється шляхом прикметників-відповідників української мови. Параметричні прикметники англійської мови, які виражають квантитативність з огляду на їх семантику, перекладаються шляхом прикметників-відповідників української мови, напр., *old* – старий, зношений. Переклад прикметників, до складу яких входять морфем-квантифікатори, передбачає збереження кількісної семантики таких морфем, напр., *atypical* – **нетиповий**, *multivariate* – **багатомірний**.

Друге місце за квантитативною ознакою, наявною у їх значенні та складі, займають **іменники** (32%). До квантитативних іменників відносимо слова збірного значення (*union* – поєднання, союз), слова-конкретизатори слів збірного значення (*slot* – інтервал (часу)) та слова міри й маси (*quantum* – квант). Хоча на словотвірному мовному рівні квантитативність виражається за допомогою **аугментативних** (у бік збільшення) та **демінутивних** (у бік зменшення) морфем (*kitchenette* – **кухонька**), вони рідко входять до корпусу морфологічних одиниць технічної підмови, однак частіше вживаються форманти, котрі позначають сумарність (*screenful* – **інформація повного кадру на екрані** (суфікс **-ful** вказує на сумарність)), рідше – інтенсивність або ступінь (*coterie* – **комітет (сукупність груп вузлів мережі, які мають право поновлювати дані)** (суфікс **-ie** вказує на інтенсивність)) та розчленовану

множинність, котру маніфестують іменники у формі множини (essentials – основи, засади).

Переклад квантитативних іменників також не становить особливих труднощів для перекладача і здійснюється за допомогою іменників-відповідників, які належать до **1)** слів збірного значення, напр., *currency* – гроші, валюта; слів збірного значення, що експлікують точну кількість, напр., *hexagon* – шестикутник; **2)** слів, пов'язаних із лічбою, напр., *fraction* – частка частина; **3)** слів міри й маси, напр., *bit* – біт. У деяких випадках деталізація кількісної семантики вимагає комбінованого перекладу, напр., *packet* – пакет (блок даних у мережі передавання даних).

Дієслова, які виступають мовними одиницями вираження квантитативності у 9% зі 100, семантизують кількість у бік зменшення (*shorten* – скоротити, вкоротити) та збільшення (*extend* – розширюватися, розповсюджуватися). Дієслова із квантитативним забарвленням також перекладаються за допомогою українських еквівалентів, напр., *advance* – випереджати, просунутися. Переклад дієслів із морфемами-квантифікаторами передбачає підбір дієслова-еквівалента із відповідною морфемою у їх складі, напр., *reorder* – **перевпорядковувати**. Часто для відтворення квантитативної семантики таких дієслів під час перекладу використовується прийом додавання та модуляції, напр., *reup* – виконувати **вторинно**.

Прислівники проявляють квантитативну семантику рідше дієслів (6%). Їх, у відповідності до класифікації О.А. Самочорнової (2007) поділяємо на 1) прислівники ступеню й міри (*extremely* – дуже, надзвичайно); 2) прислівники, що вказують на неозначену кількість предметів (*much* – багато); 3) прислівники, що вказують на кількість предметів (*lot* – багато).

Прислівники та дієслова виражають квантитативну семантику за допомогою формальних маркерів лише у поодиноких випадках. Наприклад, *componentwise* – частинами, покомпонентно, *reorder* – **перевпорядковувати**.

У технічній підмові **займенники** позначають квантитативність у 3% зі 100 і здебільшого вживаються для позначення розмитої невизначено-кількісної

семантики (*whatever* – *будь-який*). Вони слугують імпліцитними засобами вираження квантитативності, напр., *all* – *усі (всі)*, *each* – *кожний (а,е)*.

Хоча кількість відібраних нами числівників склала лише 2 зі 100%, вони найточніше виражають кількість та використовуються у мові для позначення нумеративності (*null* – *нуль*).

Прислівники, займенники та числівники перекладаються за допомогою їх частиномовних українських відповідників, напр, *highly* – *дуже*, *none* – *ніхто, ніщо*, *six* – *шість*.

Отже, у ході нашого практичного дослідження засобів вираження квантитативності в англійській мові було встановлено, що у технічній підмові найвищий ступінь морфемної реалізації кількості мають прикметники та іменники, а морфологічної – прикметник. Збереження кількісної семантики морфологічних одиниць здебільшого передбачає використання їх квантитативних частиномовних відповідників.

Література:

1. Морева Г.Г. Філософські питання мовознавства: категорія кількості / Г.Г. Морева [Електронний ресурс]. – Електронні текстові дані. – Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua/>.
2. Палиця Г.С. Лексичні та лексико-граматичні засоби вираження значення множинності в сучасній німецькій мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Г.С. Палиця // Київський національний лінгвістичний університет. – К., 2003. – 187с.
3. Савельєва И.П. Категория квантитативности в перспективе морфемного анализа / И.П. Савельєва // Вестник Томского гос. ун-та. – 2007. – № 304. – С. 14-17.
4. Самочорнова О.А. Логіко-граматична категорія кількості та лексичні засоби її вираження в сучасній англійській мові / О.А. Самочорнова // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2007. – №56. – С. 185-188.

5. English-Ukrainian Technical Dictionary. – CD ROM. – Version 1.1. – Ukrainization Group (www.linux.org.ua), 2005. – Назва з титул. екрану.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ СЛОВОТВІРНИХ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Н.М. Зазимко

*магістрант кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови,
Національний технічний університет України «КПІ»*

Зрозуміло, що будь-яка сучасна мова знаходиться в динамічному стані, зумовленому постійними змінами картини світу, що, у свою чергу, вимагає від мови нових способів її адекватного відображення. Цей процес впливає й на зміни словникового складу сучасної англійської мови, який збільшується за рахунок появи нових слів, що формуються, здебільшого, за допомогою власних мовних ресурсів.

У зв'язку з цим, особливої уваги потребує розгляд словотвірних закономірностей сучасної англійської мови крізь призму перекладу, адже урахування значення словотвірних засобів у художньому перекладі є важливим і через те, що вони вживаються як стилістичний прийом з метою вираження ряду оцінних та емотивних значень.

Слід зазначити, що особливості словотвору достатньо розкрито у працях вітчизняних та зарубіжних мовознавців (див., напр., А. І. Смирницького, Т. М. Беляєва, В. В. Виноградова, О. С. Кубрякової, О. Д. Мешкова, М. Бізе, В. Адамс та ін.). Проте постійна поява у мові нових лексичних одиниць зумовлює необхідність їхнього подальшого детального розгляду для визначення способів утворення та коректного перекладу.